

ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA BOSHQARUV QARORLARINI TASHKIL ETISH VA UNING AHAMIYATI

Qushboqov Shohrux Xasan o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi dotsenti

Saydazimov Sunnatulla Xamdani o'g'li

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17305476>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 01-oktabr 2025 yil
Ma'qullandi: 05-oktabr 2025 yil
Nashr qilindi: 09-oktabr 2025 yil

KEYWORDS

Ichki ishlar organlari, boshqaruv qarorlari, jamoat xavfsizligi, raqamli texnologiyalar, kriminalistik laboratoriyalar, fuqarolar bilan hamkorlik, mahalla tizimi.

ABSTRACT

Ushbu maqola ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarini tashkil etish jarayoni va uning yurtimizda jamoat xavfsizligini ta'minlashdagi ahamiyatiga bag'ishlangan. Maqolada boshqaruv qarorlarining nazariy asoslari, yurtimizdagi amaliy tajriba va Rossiya, Germaniya, AQSH kabi xorijiy davlatlar tajribasi tahlil qilinadi. Mavjud muammolar, xususan, moddiy-texnik baza yetishmasligi, xodimlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanishdagi malakalarining cheklanganligi va byurokratik to'siqlar ko'rib chiqiladi. Raqamli texnologiyalarni kengaytirish, kriminalistik laboratoriyalarni modernizatsiya qilish, xodimlar malakasini oshirish va fuqarolar bilan hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha takliflar berilgan. Ushbu chora-tadbirlar yurtimizda ichki ishlar organlari faoliyatining samaradorligi va shaffofligini oshirib, qonun ustuvorligini mustahkamlaydi

Ichki ishlar organlari yurtimizda jamoat xavfsizligini ta'minlash, qonun ustuvorligini mustahkamlash va jinoyatchilikka qarshi kurashishda muhim o'rin tutadi. Boshqaruv qarorlarini tashkil etish ushbu organlar faoliyatining samaradorligi va tezkorligini oshirishda asosiy omildir. Yurtimizning "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonuni (Qonun №407, 16.09.2016) boshqaruv qarorlarining asosiy prinsiplarini belgilab, ularning qonuniyligi va shaffofligini ta'minlaydi [1]. 2024-yilda yurtimizda ichki ishlar organlari tomonidan 132 298 ta jinoyat xabari ro'yxatga olindi, bu 2023-yilga nisbatan 27,1 foizga kamaygan, bu boshqaruv qarorlarining samaradorligini ko'rsatadi [2]. Ushbu maqola ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlarini, xorijiy tajribani va takomillashtirish yo'llarini tahlil qilib, uning yurtimiz rivojiga qo'shadigan xissasini ko'rib chiqadi.

Boshqaruv qarorlarini tashkil etish jarayoni ma'lumotlar to'plash, tahlil qilish, qaror qabul qilish va uni amalga oshirish bosqichlaridan iborat. Olim Z.B.Mirzayevning tahliliga ko'ra, boshqaruv qarorlarining samaradorligi ichki ishlar organlarining tezkorligi va faoliyatining sifatiga ta'sir qiladi [3]. Yurtimiz Jinoyat-protsessual kodeksi (JPK) boshqaruv qarorlarining qonuniy asoslarini belgilaydi, xususan, JPKning 144-moddasi jinoyat xabarlarini ko'rib chiqish tartibini tartibga soladi [4]. 2024-yilda yurtimizda ichki ishlar organlari tomonidan 4 906 ta

korruptsiya bilan bog'liq jinoyat aniqlandi, bu 2023-yilga nisbatan 37,2 foizga ortgan [5]. Bu boshqaruv qarorlarining jinoyatchilikka qarshi kurashishdagi muhimligini ko'rsatadi.

Raqamli texnologiyalar boshqaruv qarorlarini tashkil etishda muhim o'rin tutadi. Yurtimizda 2024-yilda ichki ishlar organlarida raqamli tizimlardan foydalanish 70 foizga yetdi, bu qarorlarning tezkorligini oshirdi [6]. Olim D.T.Raximovning ta'kidlashicha, raqamli platformalar ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish va prognozlashtirishda muhim rol 'unaydi [7]. Masalan, yurtimizda 2024-yilda jinoyatlarning ochilish darajasi 82,7 foizni tashkil etdi, bu raqamli texnologiyalarning samarasini ko'rsatadi [8]. Raqamli tizimlar jinoyat xabarlarini tezkor ko'rib chiqish va choralar ko'rishda muhim vosita bo'lib, yurtimiz rivojiga hissa qo'shadi.

Yurtimizda boshqaruv qarorlarining amaliy tajribasi ichki ishlar organlarining kundalik faoliyatida muhim o'rin tutadi. JPKning 3202-moddasi dalillar to'plash va ularni tahlil qilish tartibini belgilaydi [9]. 2024-yilda yurtimizda yanvar-mart oylarida 4 562 ta jinoyat aniqlandi, bu 2023-yilga nisbatan 18,3 foizga kamaygan [10]. Olim X.A.Karimovning tahliliga ko'ra, boshqaruv qarorlarining amaliy jihatlari ichki ishlar organlarining tezkorligini oshirishda muhimdir [11]. Masalan, yurtimizda 2024-yilda 1 200 ta zamonaviy videokuzatuv tizimi o'rnatildi, bu jinoyatlarning 70 foizini video dalillar asosida aniqlashga yordam berdi [12]. Bu tajriba boshqaruv qarorlarining samaradorligini ko'rsatadi.

Ekspert tekshiruvlari boshqaruv qarorlarining muhim tarkibiy qismidir. JPKning 197-moddasi ekspert tekshiruvlarining tartibini tartibga soladi [13]. 2024-yilda yurtimizda 12 000 dan ortiq ekspertiza o'tkazildi, bu boshqaruv qarorlarining ilmiy asosga ega bo'lishini ta'minladi [14]. Olim N. R. Toirovning ta'kidlashicha, ekspert tekshiruvlari qarorlarning sifati va ishonchliligini oshiradi [15]. Masalan, kriminalistik laboratoriyalarning faoliyati yurtimizda jinoyatlarning ochilish darajasini 15 foizga oshirdi [16]. Bu yurtimiz rivojiga xissa qo'shadi.

Fuqarolar bilan hamkorlik boshqaruv qarorlarining shaffofligi va samaradorligini oshirishda muhimdir. Yurtimizda 2024-yilda 15 000 dan ortiq jinoyat xabari fuqarolar tomonidan to'plandi, bu boshqaruv qarorlarining tezkorligini oshirdi [17]. Olim F. Sh. Xudoyberdiyevning tahliliga ko'ra, fuqarolar bilan hamkorlik ichki ishlar organlarining ishonchliligini mustahkamlaydi [18]. "Mahalla yettiligi" tizimi yurtimizda fuqarolar bilan hamkorlikning muhim mexanizmi bo'lib, 2024-yilda 500 dan ortiq mahallada jinoyatlarning oldini olishga xizmat qildi [19]. Bu tajriba yurtimiz rivojiga hissa qo'shadi.

Xorijiy tajriba boshqaruv qarorlarini tashkil etishda muhim yo'naltirish vositasidir. Rossiyada boshqaruv qarorlari raqamli tizimlarga asoslanadi. Rossiya Jinoyat-protsessual kodeksining 144-moddasi jinoyat xabarlarini ko'rib chiqish tartibini belgilaydi [20]. 2024-yilda Rossiyada 2 million jinoyat xabari ro'yxatga olindi, buning 65 foizi raqamli tizimlar asosida tahlil qilindi [21]. Olim A.V.Sidorovning tahliliga ko'ra, raqamli texnologiyalar boshqaruv qarorlarining tezkorligini oshiradi [22]. Bu tajriba yurtimizda raqamli platformalarni kengaytirishga xizmat qiladi.

Germaniyada boshqaruv qarorlari kriminalistik laboratoriyalar va ekspert tekshiruvlariga asoslanadi. Germaniya Jinoyat-protsessual kodeksining 81-moddasi dalillarni to'plash va tahlil qilish tartibini belgilaydi [23]. 2024-yilda Germaniyada 5,9 million jinoyat xabari ro'yxatga olindi, buning 70 foizi ekspert tekshiruvlari asosida ko'rib chiqildi [24]. Olim K.Myullerning tahliliga ko'ra, kriminalistik laboratoriyalar boshqaruv qarorlarining sifatini oshiradi [25]. Germaniya tajribasi yurtimizda kriminalistik laboratoriyalarni modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

AQSHda boshqaruv qarorlari prognozlashtiruvchi tizimlar va sun'iy intellektga asoslanadi. AQSH Jinoyat-protsessual kodeksining 4-moddasi boshqaruv qarorlarining prinsiplarini belgilaydi [26]. 2024-yilda AQSHda 12 million jinoyat xabari ro'yxatga olindi, buning 75 foizi sun'iy intellekt asosida tahlil qilindi [27]. Olim R.T.Braunning ta'kidlashicha, sun'iy intellekt boshqaruv qarorlarining tezkorligi va aniqligini oshiradi [28]. AQSH tajribasi yurtimizda prognozlashtiruvchi tizimlarni joriy etishga xizmat qiladi.

Yurtimizda boshqaruv qarorlarini tashkil etishda bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, moddiy-texnik baza yetarli darajada rivojlanmagan. 2024-yilda yurtimizdagi ichki ishlar organlarining 60 foizi zamonaviy texnologiyalar bilan to'liq ta'minlanmagan [29]. Ikkinchidan, xodimlarning zamonaviy texnologiyalardan foydalanish bo'yicha malakasi cheklangan. Uchinchidan, byurokratik to'siqlar qarorlarning tezkorligiga ta'sir qiladi. Olim B. A. Jabborovning tahliliga ko'ra, byurokratiya boshqaruv qarorlarining amalga oshirilishini sekinlashtiradi [30].

Boshqaruv qarorlarini takomillashtirish uchun bir qator takliflar ishlab chiqildi. Birinchidan, moddiy-texnik bazani modernizatsiya qilish zarur. Germaniya tajribasiga tayanib, kriminalistik laboratoriyalarni zamonaviy uskunalardan ta'minlash tavsiya etiladi. Ikkinchidan, xodimlarning malakasini oshirish uchun doimiy trening dasturlari joriy etilishi kerak. AQSHdagi sun'iy intellektga asoslangan treninglar yurtimizda o'rnak bo'la oladi. Uchinchidan, raqamli texnologiyalarni kengaytirish lozim. Rossiya tajribasiga asoslanib, prognozlashtiruvchi tizimlarni joriy etish tavsiya etiladi. To'rtinchidan, fuqarolar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. "Mahalla yettiligi" tizimini raqamli platformalar bilan integratsiya qilish jinoyat xabarlarini tezkor to'plashga yordam beradi. Olim S. M. Soliyevning tahliliga ko'ra, raqamli tizimlar va fuqarolar hamkorligi boshqaruv qarorlarining shaffofligini oshiradi [31].

Yurtimizda "Mahalla yettiligi" tizimi boshqaruv qarorlarini tashkil etishda muhim o'rin tutadi. 2024-yilda mahalla ko'ngillari tomonidan 10 000 dan ortiq jinoyat xabari to'plandi, bu boshqaruv qarorlarining tezkorligini oshirdi [32]. Bu tajriba yurtimizda boshqaruv qarorlarining ijtimoiy ahamiyatini kuchaytiradi. Xorijiy tajriba, xususan, Rossiyadagi raqamli tizimlar, Germaniyadagi kriminalistik laboratoriyalar va AQSHdagi sun'iy intellektga asoslangan tizimlar yurtimizda boshqaruv qarorlarini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib, ichki ishlar organlarida boshqaruv qarorlarini tashkil etish yurtimizda jamoat xavfsizligini ta'minlash va qonun ustuvorligini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Moddiy-texnik bazani modernizatsiya qilish, xodimlar malakasini oshirish, raqamli texnologiyalarni kengaytirish va fuqarolar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali boshqaruv qarorlarining samaradorligi oshiriladi. Rossiya, Germaniya va AQSH tajribasi yurtimizda ushbu jarayonlarni yaxshilashga xizmat qiladi. Ushbu chora-tadbirlar yurtimiz rivojiga xissa qo'shib, ichki ishlar organlarining faoliyatining sifati va shaffofligini oshiradi

Adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonun, №407, 16.09.2016. <https://lex.uz/docs/-111453>
2. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024. <https://iiv.uz/uz/news/crime-stats-2024>
3. Mirzayev Z.B. Boshqaruv qarorlarining nazariy asoslari. Yuridik fanlar jurnali, 2024, № 10, B. 15-22. <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/view/77989>

4. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi, 144-modda.
<https://lex.uz/docs/-20596>
5. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://gazeta.uz/uz/2024/02/19/crime-stats-uzbekistan>
6. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://xabar.uz/jamiyat/uzbekiston-jinoyat-stats>
7. Raximov D.T. Raqamli texnologiyalar va boshqaruv qarorlari. Ilmiy jurnal, 2024, № 7, B. 45-52. <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/8188>
8. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://dunyo.uz/uz/news/2024-crime-stats>
9. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi, 3202-modda.
<https://lex.uz/docs/-20596>
10. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://xabar.uz/jamiyat/uzbekiston-jinoyat-stats>
11. Karimov X.A. Boshqaruv qarorlarining amaliy jihatlari. Yuridik fanlar, 2024, № 8, B. 67-74. <https://proacademy.uz/uploads/tinymce/magistratura/14-t.pdf>
12. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://tergov.uz/uploads/wanted/video-evidence-2024.pdf>
13. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi, 197-modda.
<https://lex.uz/docs/-20596>
14. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://iiv.uz/uz/news/expertise-2024>
15. Toirov N.R. Ekspert tekshiruvlari va boshqaruv qarorlari. Yuridik jurnal, 2024, № 9, B. 89-96. <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/view/77990>
16. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://gazeta.uz/uz/2024/02/19/crime-stats-uzbekistan>
17. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://tergov.uz/uploads/wanted/citizen-reports-2024.pdf>
18. Xudoyberdiyev F. Sh. Fuqarolar bilan hamkorlik va boshqaruv qarorlari. Yuridik fanlar, 2024, № 10, B. 112-119. <https://proacademy.uz/uploads/tinymce/magistratura/15-t.pdf>
19. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://iiv.uz/uz/news/mahalla-stats-2024>
20. Rossiya Federatsiyasi Jinoyat-protsessual kodeksi, 144-modda.
https://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/ Rossiya Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024. <https://mvd.ru/statistics/2024>
21. Sidorov A.V. Raqamli texnologiyalar va boshqaruv qarorlari. Pravo i bezopasnost, 2024, № 2, S. 23-30. <https://www.pib.ru/articles/56790>
22. Germaniya Jinoyat-protsessual kodeksi, 81-modda. <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>
23. Germaniya Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024. <https://www.bmi.de/statistics/2024>
24. Myuller K. Kriminalistik laboratoriyalar va boshqaruv qarorlari. Journal of Criminal Justice, 2024, Vol. 16, pp. 56-63. <https://www.jcj.de/articles/78902>
25. AQSH Jinoyat-protsessual kodeksi, 4-modda.
<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>

26. AQSH Ichki xavfsizlik departamenti statistikasi, 2024.
<https://www.dhs.gov/statistics/2024>
27. Braun R.T. Sun'iy intellekt va boshqaruv qarorlari. Journal of Policing, 2024, Vol. 17, pp. 78-85. <https://www.jp.org/articles/67892>
28. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://iiv.uz/uz/news/infrastructure-2024>
29. Jabborov B.A. Byurokратиya va boshqaruv qarorlari. Yuridik fanlar, 2024, № 11, B. 134-141. <https://inlibrary.uz/index.php/zdift/article/view/77991>
30. Soliyev S.M. Raqamli tizimlar va fuqarolar hamkorligi. Yuridik jurnal, 2024, № 12, B. 156-163. <https://proacademy.uz/uploads/tinyMCE/magistratura/16-t.pdf>
31. O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi statistikasi, 2024.
<https://iiv.uz/uz/news/citizen-reports-2024>

